

#6 • LADDA DITT SKOLBIBLIOTEK

Pronto

**Prisat
skolbibliotek
tipsar!**

Läs mer på, s. 3

**Läsfrämjande
i fokus**

Läs mer på, s. 8

**Rektorn
som hyllar
skolbiblioteket**

Läs mer på, s. 7

För många är biblioteken en viktig mötesplats och kunskapskälla. Pronto ges ut av BTJ för att ge möjligheter för fler att upptäcka litteratur och kultur och öka förståelsen för BTJ:s utbud av produkter och tjänster. Med engagemang, läsfrämjande och läsinspirerande arbete växer förståelsen i samhället. Genom att göra kunskap och medier tillgängligt för fler, arbetar vi för ett inkluderande samhälle. Därför är vi stolta över att få stödja biblioteken genom vår verksamhet på BTJ och vara en del av framtidens bibliotek.

Så länge inget annat anges är texterna skrivna av medarbetare på BTJ.

Kära du,

Jag har något jag behöver säga till dig. Jag har glömt att berätta hur viktig jag tycker att du är. Under åren har du många gånger fått stå ensam och acceptera att bli undanskuffad.

Jag är så glad att Sverige äntligen verkar ha fått upp ögonen för dig. De flesta har insett att du har en mycket avgörande roll och att alla barn och ungdomar har rätt till dig på lika villkor.

Jag förstår att det ibland är svårt att bli en del av en större helhet men om du bara får chansen så har du alla möjligheter i världen att bli en outhärlig pedagogisk resurs! Tillsammans med dig kan eleverna nå sina mål och hitta läsglädjen.

Jag är övertygad om att du går en ljus framtid till mötes, och jag tror verkligen att synen på dig håller på att förändras. Snart kan alla de som bestämmer se och förstå ditt värde!

Tack kära skolbibliotek för att du i alla år har stått stark vid barnens sida, i vått och torrt, i ur och skur, i med- och motgång. Min förhoppning är att våra barn och unga kan växa i sällskap med dig. Jag tänker så här: "kunskap är makt", och eleverna ska självklart få möjlighet att blomstra tack vare ett skolbibliotek i världsklass!

*Johanna Slagbrand
Redaktör*

Bokens väg till skolbiblioteket!

Hej boken, berätta om din väg till eleverna!

- Självklart! Först blir min spännande eller faktaspäckade berättelse färdigskriven av författaren. Och om jag har bilder blir de också klara!

Vad händer sen då?

- Då får BTJ:s bibliotekarier och redaktörer reda på att jag snart finns, och de väljer ut mig till de abonnemang som de tror jag passar i.

När är du på plats?

- Så fort jag är tryckt och paketerad skickas jag till de skolor som har mig i sitt abonnemang.

Lagändring blev första steget till prisbelönt skolbibliotek

Årets skolbibliotek, Skolbibliotek i världsklass, Årets pedagog. Under 2019 haglade priserna över Alléskolans bibliotek i Årvidaberg. Det sistnämnda priset gick direkt till bibliotekarien Karin Nielsen Lundin.

– Priserna har öppnat dörrar för samarbeten både inom skolan och i vår kommun. Det är tredje året som vi jobbar tillsammans. När vårt team bildades, då kände man på allvar att vi kunde göra allt som vi ville från början, säger Karin Nielsen Lundin, skolbibliotekarie.

Vägen till priserna började efter lagändringen 2011. Då slogs det fast att alla elever ska ha tillgång till ett skolbibliotek.

– Vår dåvarande rektor stod mellan att antingen lägga ned biblioteket eller att göra det jättebra. När lagen kom bestämde han sig för att vi skulle göra det på riktigt, säger Karin Nielsen Lundin.

Sedan dess har skolbiblioteket haft en linje.

– Det ska vara verksamhet ute i klassrummen samtidigt som det ska vara starkt i själva bibliotekslokalen. Vi är en pedagogisk resurs som kan sättas in där det behövs, säger Karin Nielsen Lundin.

De som fördelar resurserna har ett helikopterperspektiv och ser vilka klasser och årskurser som behöver extra stöd. Där behovet är som störst kan skolbiblioteket sättas in.

– Ofta används vi för att få ner relevantalet i storlek. Så det kan vara att jag och läraren ibland gör samma sak. Men i språkvalet så jobbar vi med halvgrupper som kommer till biblioteket.

En konkret framgång är höjda resultat på nationella provet i SO efter utökad undervisning i Medie- och informationskunnighet.

– Vi hade några klasser som inte gjorde det och då kunde man se att deras resultat inte var riktigt lika vasst som de som hade gjort det, berättar Karin Nielsen Lundin.

I MIK-undervisningen används också ArtikelSök från BTJ. Där har biblioteksteamet dragit lärdomen att det krävs en blandning av teoretisk introduktion och praktiska arbetsexempel.

– Det är därför vi vill få till den där röda tråden. Det är med i vår MIK-strategi att man ska kunna det här, säger Karin Nielsen Lundin.

Vad är det då det bästa med Alléskolans bibliotek?

– Det är personalen, skrattar Karin Nielsen Lundin och fortsätter: Det är att vi har en "tillsammans-kultur" på skolan där vi ser varandras professioner och respekterar dem. Lärarna har fått vår respekt och märkt att det inte blir mer jobb att blanda in biblioteket, det blir mindre jobb och ett plus för eleverna, säger Karin Nielsen Lundin.

Personal på Alléskolan. Fr. v: Jenny Enerby, Christina Holmén Hägerdal, Karin Nielsen Lundin, Anna-Klara Tålegård, Anna Danielsson, Sara Algulin, Marcus Wängdahl, Madeleine Hedberg och Annika Lindh.

Fotograf: Johanna Slagbrand

Få koll på verksamheten!

Hur ska man egentligen utforma ett skolbibliotek för att det på bästa sätt ska främja elevernas måluppfyllelse och läsglädje? Hur ska verksamheten se ut för att leva upp till lagkraven?

Oavsett om man står i startgroparna för att skapa ett skolbibliotek eller är mitt i processen med ett utvecklingsarbete kring en redan befintlig verksamhet kan det underlätta att ta del av färdiga handlingsplaner eller stödverktyg på nätet.

Skolinspektionen erbjuder ett smart stöd för att reflektera över hur skolbiblioteket används på just din skola. Du hittar verktyget på kolladinskola.se.

Många av de frågeställningar som lyfts i verktyget handlar om att ha fokus på behov, planering och inflytande samt att frigöra resurser för att prioritera läsintrasse, MIK och källkritiska färdigheter hos eleverna. Skolbibliotekariens närvaro i den pedagogiska verksamheten är en avgörande faktor för

detta vilket innebär att tiden för det administrativa arbetet behöver minskas.

Att hålla koll på bokutgivningen tar generellt sätt mycket tid, och behoven ser olika ut - det finns till exempel många elever i behov av böcker på andra språk. Att söka, värdera och kritiskt granska information är viktigare än någonsin. Elever behöver stöd för att nå läroplanens mål vad gäller informations-sökning, källkritik och digital kompetens. Det är många olika områden att sätta sig in i men med ett bra verktyg till hjälp kan det underlätta att få en bra överblick och metodiskt arbeta framåt.

»Att söka och värdera information är viktigare än någonsin.«

Stöd och bidrag

Alla elever har rätt till ett skolbibliotek! En utmaning för många skolor men det går att hitta olika vägar fram. Bland annat finns det bidrag och stöd att söka för insatser till skola och skolbibliotek. Några är årligen återkommande och andra pågår under en begränsad projektperiod.

Kulturrådet

Kulturrådet erbjuder möjligheten att söka inköpsstöd till folk- och skolbibliotek. Bidraget finns för att främja barn och ungas intresse för läsning genom ökad tillgång till litteratur och medier. Det finns krav på att man har en politiskt antagen biblioteksplan eller beslut om att en plan är under uppbyggnad. Inköpsstödet är riktat både till folk- och skolbiblioteken och syftar till att främja och utveckla samarbetet mellan dem. Även friskolor kan få del av bidraget om de ingår i kommunens övergripande plan för läsfrämjande.

Skolverket

Vid årsskiftet 2019/2020 upphörde Skolverkets statsbidrag för personalförstärkning i skolbibliotek. Det går däremot fortfarande att söka pengar från statsbidraget för likvärdig skola. Stödet ska användas till nya insatser som stärker likvärdigheten och kunskapsutvecklingen i förskoleklass och grundskola.

Svensk biblioteksförning

Svensk biblioteksförning erbjuder ett utvecklingsstöd att användas till förändringsarbete vid bibliotek. Stödet delas ut årligen och kan sökas av alla institutionella medlemmar. Särskild vikt läggs vid framåtsyftande och nyskapande förslag.

Fotograf: Sebastian Borg.

Skolinspektionen svarar

Hur kan skolbiblioteket bli en självklar del av undervisningen? Det är en fråga som många skolor fått ställa sig sedan läroplanen ändrades 2018. Skolinspektionen är myndigheten som ska se till att den frågan får ett bra svar.

– Huvudsyftet med våra kvalitetsgranskningar är att bedöma om skolorna lever upp till mål och riktlinjer, men vi vill även att våra granskningar ska leda till utveckling, säger Carin Wolf, utredare på Skolinspektionen.

Alla elever ska ha samma förutsättningar och tillgång till ett välfungerande skolbibliotek. Men så är inte alltid fallet.

– Det förekommer att skolbibliotek saknas, att de är under uppbyggnad och att de är låsta eller stängda större delen av dagen. Vi ser även att böckerna kan vara inaktuella och att skolbibliotek inte innehåller en tillräcklig variation och omfattning av litteratur och andra medier för att kunna stödja elevernas lärande, säger Carin Wolf.

Enligt Carin Wolf kan det också förekomma att det saknas anställda skolbibliotekarier eller personal i skolbiblioteket. Det resulterar ofta i att elever och lärare därför inte använder sig av biblioteket. Istället används utrymmet som ett grupprum eller förråd.

– Sammantaget ser vi att skolbibliotek används i liten utsträckning i undervisningen för att stödja elevernas lärande och kunskapsutveckling.

Det trots att läroplanen är tydlig: rektor ansvarar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen. Ett skolbibliotek som nyttjas som en resurs i den pedagogiska verksamheten uppfyller inte endast läroplanen, det gynnar även elevers läsutveckling, och även sådant som till exempel stärker deras digitala kompetens.

– I likhet med vad forskning och läroplanen visar ser vi att skolbiblioteken är mycket viktiga för att stödja elevernas lärande, säger Carin Wolf.

Men hur anser Skolinspektionen att en skola bör göra för att skolbiblioteket ska bli en del av undervisningen? En engagerad rektor som förstår värdet av ett integrerat skolbibliotek är en framgångsfaktor. Detta visar en kvalitetsgranskning av skolbiblioteken som Skolinspektionen genomfört. Carin Wolf beskriver ett hur den idealiska situationen skulle se ut:

– Rektorn har en tydlig vision för skolbibliotekets verksamhet och den visionen är väl förankrad hos skolbibliotekarie och lärare. Skolbiblioteket ingår som en del av skolans kvalitetsarbete och arbetet utvärderas också i relation till elevernas måluppfyllelse.

»I likhet med vad forskning och läroplanen visar ser vi att skolbiblioteken är mycket viktiga för att stödja elevernas lärande.«

Nyckeln till ett skolbibliotek i världsklass

Rektor Edward Jensinger på NTI Gymnasiet i Lund har förstått vikten av ett väl fungerande skolbibliotek. Han har satt ribban högt och strävar mot att få utmärkelsen Skolbibliotek i världsklass.

– Vårt skolbibliotek var tidigare bara ett rum med böcker. För ett år sedan bestämde vi oss för att stärka vårt skolbibliotek. Vi har numera ett bemannat bibliotek som är uppdaterat med målgruppsbaserat bestånd och databaser. Vi har gått från ingenting till någonting bra på drygt ett halvår, berättar Edward Jensinger.

På frågan hur de gör för att få in skolbibliotekets verksamhet i undervisningen lyfter han sitt eget ansvar:

– Jag som rektor ska se till att bibliotekarien och läraren har ett nära samarbete där bibliotekarien har möjlighet att dels arbeta läsfrämjande, dels arbeta med den digitala kompetensen hos eleverna, exempelvis källkritik och informationskompetens.

Den nya satsningen på skolbiblioteket har medfört nya förväntningar på hur lärare och bibliotekarier samarbetar. Men som rektor ser Edward Jensinger andra fördelar med att involvera bibliotekspersonalen i övrig pedagogisk verksamhet.

– Jag har en tillit till att lärare och skolbibliotekarie använder varandra som resurser. En fördel med att använda sig av bibliotekarien är att det är en ofarlig person i elevernas ögon. Den sätter inga betyg och är bara ett stöd.

En av de största utmaningarna som Edward Jensinger ser är att säkerställa skolbibliotekets pedagogiska roll.

– Skolbiblioteket ska underlätta för lärarna, så de får en större möjlighet att undervisa på ett bra sätt för att höja elevernas resultat, inte minst genom att eleverna läser mer. Jag vill säkerställa att

vi inte bara har ett bibliotek utan ett bra bibliotek som genererar resultat, säger Edward Jensinger.

Lärarnas belastning är ett skäl till att bibliotekets resurser ses som en viktig tillgång på skolan. Men för Edward Jensinger stannar det inte där.

– Möjligheterna är om inte oändliga så i alla fall väldigt stora! Läsandet börjar ta fart bland eleverna här på skolan, inte läsandet på lektionerna utan nöjesläsandet, och då är det bra att en bibliotekarie kan ta in önskemål, och skapa det där extra mervärdet som det innebär när en 17-åring faktiskt läser en bok, frivilligt, snarare än påtvingat av en lärare.

Edward Jensinger berättar att de arbetar med att få bort bilden av skolbiblioteket som en typ av utlåningscentral.

– Vi menar att skolbibliotekarien är en pedagogisk resurs, och det är det som är nyckeln till ett skolbibliotek i världsklass, avslutar han och ler.

Edward Jensinger. Fotograf: Pelle Jernryd.

»Vi har chansen att nå alla barn«

Klara Önnarfält är skolbibliotekarie, läsfrämjare och författare, aktuell med boken *Klaras läsprepp! Att främja läsning bland barn och unga*. Men att hennes liv skulle slå in på den banan var långt från självklart.

– Att jag blev skolbibliotekarie var en ren slump. Jag halkade in på en projektanställning och upptäckte att skolbibliotekarie är det absolut roligaste sättet att vara bibliotekarie på, berättar Klara Önnarfält.

Klara har varit skolbibliotekarie i 15 år. Hela tiden har det läsfrämjande arbetet varit framträdande.

– Tidigt förstod jag att skolbibliotek är den allra mest demokratiska formen av bibliotek och att det är där vi har chansen att nå alla barn. Inte bara de som själva har föräldrar som läser för dem och tar med dem till folkbiblioteket, säger Klara Önnarfält.

I sin yrkesroll har Klara Önnarfält samarbetat med såväl andra skol- och folkbibliotek som med externa aktörer utanför biblioteksvärlden. Dessutom har hon frilansat som läsfrämjare och genomfört olika insatser för att främja läsning på skolor som inte har någon egen skolbibliotekarie. Hennes engagemang går inte att ta miste på.

– Jag får inspiration från tusen håll! Ett av de bästa sätten att få inspiration till arbetet som läsfrämjare är att åka och hälsa på andra skolbibliotekarier, säger Klara Önnarfält.

Hon är också en av grundarna till podden Flödet, och i vår är hon aktuell med boken *Klaras läsprepp! Att främja läsning bland barn och unga* (BTJ Förlag, 2020).

Klaras läsprepp! utgiven av BTJ Förlag

Boken riktar sig till alla som vill få nya tips på hur man kan arbeta läsfrämjande.

– Min bok är en blandning mellan tipsbok och handbok – en preppbok helt enkelt! Syftet är att underlätta för yrkesverksamma att preppa för läsfrämjande verksamhet. Jag kopplar tipsen och metoderna till forskning för att förstå varför de fungerar läsfrämjande. Med det i ryggen blir det lättare för läsfrämjare att både motivera och utveckla sitt arbete, berättar Klara.

Klara Önnarfält har varit yrkesverksam under en tid då det kommit många larmrapporter om den sjunkande läsförmågan hos svenska barn. Det har gjort att det blivit naturligt för henne att arbeta mycket med läsfrämjande.

– Jag insåg att det är ganska lätt att få barn intresserade av böcker om man ger dem en ärlig chans, säger Klara. Och med ärlig chans menar jag: ett bemannat och välutrustat skolbibliotek.

På Klara Önnarfälts lista över framgångsfaktorer för skolbibliotek finns mjuka värden, som att det ska vara en generös och välkomnande plats. Men också mer praktiska omständigheter.

– Samverkan med lärare och andra pedagoger är a och o. Utan samverkan blir de läsfrämjande insatserna bara tillfälliga fyrverkerier.

»Utan samverkan blir de läsfrämjande insatserna bara tillfälliga fyrverkerier.«

Klaras 5 bästa tips på hur man kan arbeta läsfrämjande på skolbibliotek

- Sätt igång! Att göra något är bättre än att göra inget.
- Prova mer och planera mindre.
- Liera dig med de på skolan som är på hugget och lita på att det kommer att sprida sig som ringar på vattnet.
- Ta hjälp av skolledning. Förklara varför det du vill göra är viktigt. I boken *Klaras läsprepp!* kan du hitta argument att använda dig av.
- Lyssna av den skola du befinner dig på så att du förstår behoven där du är. Tänk på att ta det lugnt, att låta varje projekt landa och ha sin tid.

Klara Önnarfält
Fotograf: Sanna Dolck Wall

Inköpen är utmaningen

**Sju goda år ligger bakom Peter Rydén,
bibliotekarie på Tingsholmsgymnasiet i Ulricehamn.
Så många gånger i rad har de nämligen fått
utmärkelsen Skolbibliotek i världsklass.**

Bibliotekets namn, Mediatek, är valt för att visa att det är ett rum för alla slags medier. Alla slags språk är det långt kvar till, men ambitionen är att varje elev ska hitta något på sitt förstaspråk.

– Det är lite frustrerande när det på vissa språk kanske bara finns en eller kanske två böcker att köpa, till exempel på oromo, säger Peter Rydén.

Många olika förstaspråk

Idag har biblioteket titlar på 28 av de 30-35 språk som finns som förstaspråk bland skolans elever. Utbudet är begränsat på många språk. Och just tillgången på mångspråk i skolbibliotek har identifierats som bristfälligt i en utredning från Kungliga biblioteket.

– Medieinköp har varit det svåraste. Är det något som efterfrågas från eleverna så är det ofta väldigt svåra böcker att få tag på. Man är så van vid att svenska böcker finns i flera år. För mångspråk måste man verkligen vara på tårna och tänka till, säger Peter Rydén.

Mångspråk är en utmaning, även för leverantörerna. Mattias Persson är ansvarig för media på BTJ och är väl medveten om vilka problem som finns gällande inköp av utländsk litteratur:

– En titel med några år på nacken kan helt plötsligt visa sig vara slut hos utgivande förlag. Svensk utgivning har en god infrastruktur för att kunna hålla alla leverantörer ajour med aktuella lagersaldon. Sådan struktur finns ej i ett globalt perspektiv, säger Mattias Persson.

Med långa leveransvägar och osäker lagerhållning är distribution av mångspråksmedia en utmanande uppgift.

– Därför är det av vikt att vi får in ordrar i ett så tidigt skede som möjligt efter att vi erbjudit titeln i BTJ-häftet, säger Mattias Persson.

Alla läroböcker i biblioteket

I många svenska skolor används skolbiblioteket så gott som aldrig i andra ämnen än svenska och svenska som andraspråk. Det visar en rapport

»För mångspråk måste man verkligen vara på tårna och tänka till«

Peter Rydén. Fotograf: Anette Westerlund

från Skolinspektionen. Så är dock inte fallet på Tingsholmsgymnasiet.

– Alla läroböcker på skolan är placerade i vårt system. När lärare har teman i sin undervisning ber de oss om hjälp att sätta samman ett batteri med material: böcker, webbkällor, vetenskapligt material och en kortare sammanfattning om ämnet. Detta presenterar jag för eleverna eller så gör läraren det, säger Peter Rydén och tillägger:

– Jag håller ofta lektioner i just informationssökning.

»Vi söker oss aktivt till modersmåslärarna och när de har upptäckt det kommer de ofta med önskemål.«

Modersmåslärarna en nyckel

För att få elever med andra förstaspråk än svenska att hitta till biblioteket finns ett samarbete med modersmåslärarna. Och det ger även fördelar under inköpsarbetet.

– Vi söker oss aktivt till modersmåslärarna och när de har upptäckt det kommer de ofta med önskemål. Det tycker jag är jättepositivt. Då får man titlar som passar, säger Peter Rydén.

Utöver att samarbeta med modersmåslärarna har Peter Rydén flera tips för att stärka upp mångspråksarbetet: jobba med skyltning, framhäv nyinköpta böcker, annotationer på svenska och nya knubbar för varje språk – även om det bara är en eller två böcker.

– Vi gör så för att det ska bli tydligt. Så att det inte hamnar en massa på övriga språk. Då ser eleverna tydligt var de kan hitta sitt språk, säger Peter Rydén.

Peter tipsar också om att följa nätverkssidor på Facebook för idéer. Eller att besöka ett bibliotek som man hör jobbar mycket med mångspråk.

– Om inte annat kan man kopiera deras sätt att arbeta tills man hittar sin egen stil, säger Peter Rydén.

Är nyfikna välkomna att besöka er?

– Ja, absolut. Vi tycker det är jätteroligt att få folk hit. Då får vi en anledning att fika också, svarar Peter Rydén roat.

Tvillingpaket

En titel. Två språk. Många användningsområden.

Tvillingpaketet består av två böcker: samma titel på två språk i ett emballage färdigt att låna ut. När konceptet lanserades av BTJ var tanken att språken skulle förstärka varandra. Modersmålet fungerar då som identitetsstärkare och grund för att lära sig det andra språket. Sedan dess har antalet språk och titlar som erbjuds i tvillingpaketet vuxit. Det har också mängden användningsområden.

Utvecklar tvåspråkighet hos barn

Tvillingböcker stödjer och utvecklar aktiv tvåspråkighet hos barn. Tvillingpaketet gör det möjligt att parallellt läsa samma bok på både svenska och ett annat språk.

Modersmålsstöd i förskoleklassen

Förskolor är bland de flitigaste lånarna av tvillingpaketet. Paketet används huvudsakligen på två sätt:

- Förskolans modersmålsstöd läser sagan på barnets förstaspråk medan övriga pedagoger läser på svenska.
- Förskolan läser sagor på svenska, medan barnets förälder lånar hem boken och läser sagan på barnets förstaspråk.

Att uppmuntra föräldrar till läsning i hemmet kan också skapa nya rutiner i hem utan läsvana.

Föräldrar kan följa barnens läsning

I familjer med ursprung utanför Sverige kan barnen ofta komma att bemästra svenskan snabbare än sina föräldrar. Med tvillingpaketet kan föräldrarna följa barnens läsupplevelse på det språk de behärskar bäst.

En väg in i ett nytt språk

Ett tvillingpaket ger möjligheten att läsa den svenska texten först för att få förståelse för handlingen. För att sedan ge sig i kast med det nya språket. Omvänt kan en person som vill lära sig svenska läsa titeln på sitt förstaspråk först, för att sedan lättare tolka den svenska texten.

I skolan kan tvillingpaketet användas av lärare som läser på svenska medan barnen följer med i boken på deras modersmål.

Ladda ditt skolbibliotek!

I skolbibliotek med rätt förutsättningar lyfts både läsglädje och lärande. BTJ har lösningarna som behövs utifrån skollagen, läroplaner och lokala behov. Våra anpassningsbara tjänster underlättar bland annat urval och inköp. Det ger skolbiblioteksansvarig tid och resurser att fokusera på det pedagogiska arbetet som gör skillnad.

»Vår kommun ska
erbjuda skolbibliotek
i världsklass«

#SKOLCHEF

»Om jag får hjälp
med urvalet har jag tid
för eleverna«

#SKOLBIBLIOTEKARIE

»Vårt skolbibliotek
ska passa alla våra
elever!«

#LÄRARE

»Vårt skolbibliotek ska
bidra till att eleverna når
målen och hittar läsglädjen«

#REKTOR

Läs mer på btj.se/skolbibliotek

